«Ο θίασος του William Shakespeare παρουσιάζει...»

Έχει καιρό που σκέφτομαι πόσο θα ήθελα να δω ένα έργο κλασικής γραφής, με έντονα ίχνη ρομαντισμού, έναν Σλερ, ας πούμε ή έναν Ουγκό, π.χ. ένα «Έρως και ραδιουργία», ένα «Ο βασιλεύς διασκεδάζει»... Ένα έργο γραμμένο τον 19ο αιώνα πριν να αρχίσει η «διάβρωση», οι φορμαλιστικοί πειραματισμοί, η αποδόμηση της γλώσσας, ή ό, τι άλλο έφερε στο θέατρο ο μεγάλος αιώνας της αμφισβήτησης και της κατάρρευσης, ο αιώνας του μοντερνισμού, ο 20ος. Πεθύμησα ένα έργο με μπόλικο ρέοντα λόγο και να λάμπουν μέσα τα πάθη και τα ξίφη του έρωτα και της εκδίκησης. Αλλά μια και ο ΘΟΚ δεν επιλέγει να ανεβάσει «τέτοια», δεν είχα και πολλές ελπίδες να στραφεί προς αυτή την κατεύθυνση κάποιο άλλο σχήμα. Το έκανε όμως το Θέατρο Ένα ανεβάζοντας, σε σκηνοθεσία του Μαρίνου Ανωγυριάτη, έργο του κλασικού ισπανικού θεάτρου Μανουέλ Ταμάγιο υ Μπάους (1829-1898). Αν το μεγαλύτερο μέρος της κληρονομιάς του (κυρίως ιστορικά και ερωτικά ρομαντικά δράματα) ανήκει πια στην ιστορία του θεάτρου, το γραμμένο το 1861 «Un drama nuevo» διέγραψε ξεχωριστή πορεία στις ευρωπαϊκές σκηνές. Έχει όλα τα χαρακτηριστικά του ρομαντικού δράματος, με πλούσιο παθιασμένο λόγο να εκφράζει τα βασικά ανθρώπινα συναισθήματα, τον έρωτα και την προδοσία, τη ζήλια και την απιστία, την ευγνωμοσύνη και την αχαριστία.

Στην ελληνική εκδοχή του ισπανικού κειμένου σε ευέλικτη και δυναμική μετάφραση της Μαρίας Χατζηεμμανουήλ (της οποίας η συνεισφορά στην ένταξη των δημιουργημάτων της ισπανικής, της καταλανικής, της λατινοαμερικανικής ισπανόφωνης κουλτούρας στην ελληνική θεατρική πραγματικότητα είναι πραγματικά μεγάλη) διακρίνονται οι εξής γλωσσικές ιδιαιτερότητες του πρωτότυπου: ο Ταμάγιο υ Μπάους, πρώτον, συνδιαλέγεται με τη γλώσσα του Σαίξπηρ, καθώς το έργο διαδραματίζεται στην ελισαβετιανή εποχή στον θίασο του ίδιου του Σαίξπηρ, δεύτερον, στον λόγο των ηρώων του έργου υπάρχει μια γλωσσική διαφοροποίηση, όταν αυτοί μιλούν με τα λόγια των ρόλων τους στο Un drama nuevo, στο νέο δράμα που ανεβάζουν, και όταν μιλούν με δικά τους λόγια. Στην προσπάθεια να πλησιάσω όσο το δυνατό (δεν μιλώ ισπανικά) την ιδιόμορφη γλωσσική ατμόσφαιρα του έργου, βρήκα στο διαδίκτυο την αγγλική μετάφραση του 1915 του John Driscoll Fitz-Gerald. Ως αποτέλεσμα, αντιλήφθηκα καλύτερα την τέχνη των γλωσσικών χειρισμών του συγγραφέα και το γλωσσικό τακτ του Μαρίνου Ανωγυριάτη, που προέβη μόνο στις απαραίτητες περικοπές του πρωτότυπου, απολαμβάνοντας τον λόγο του και μεταδίδοντας αυτή την αίσθηση στο κοινό του.

Επιπρόσθετη πηγή γοητείας του έργου αποτελεί η ευρηματική εφαρμογή της μεθόδου «το θέατρο εν θεάτρω». Το παιχνίδι των πολλαπλών θεατρικών επιπέδων δίνει τριπλή διάσταση στα πρόσωπα του έργου. Το μοτίβο του έρωτα, της απιστίας και της ζήλιας εκφράζεται με το ερωτικό τρίγωνο του παλιού ηθοποιού Γιόρικ, της γυναίκας του Αλίκης και του υιοθετημένου απ' αυτόν Εδμόνδο, οι οποίοι όμως παίζουν την όμοια με τη δική τους ιστορία στο έργο που ανεβάζει ο σαιξπηρικός θίασος. Ο Γιόρικ και ο Γουόλτον, ένα άλλο μέλος του θιάσου, όχι απλά θυμίζουν τους Οθέλλο και Γιάγο, αλλά δανείζονται κίνητρα και χαρακτηριστικά των σαιξπηρικών ηρώων, όπως φιλοδοξία, ζηλοφθονία, εκδίκηση. Η παραγωγή του θιάσου μετατρέπεται σε πεδίο δράσης για την ολοκλήρωση του δράματος μεταξύ των προσώπων.

Ο Ανωγυριάτης ανέδειξε με σεβασμό και αποτελεσματικότητα τα κύρια χαρακτηριστικά του κειμένου παίζοντας ταυτόχρονα με φανερή ευχαρίστηση το θεατρικό παιχνίδι. Πλήρως συντονισμένος μαζί του ο Λάκης Γενεθλής, ο οποίος στο σκηνικό λειτούργησε με αφαίρεση και έδωσε την αίσθηση των διαφορετικών επιπέδων δράσης, ενώ στα κοστούμια υπογράμμισε την πολλαπλή θεατρικότητα. Ο σκηνοθέτης έδωσε άπλα και άνεση στον λόγο, αλλά και λεπτομερή ερμηνευτική χαρτογράφηση των ρόλων σ' όλες τις διαστάσεις τους. Η παράσταση έδωσε την ευκαιρία στο για χρόνια βασικό στέλεχος του Ένα Μανώλη Μιχαηλίδη να κάνει μια σπουδαία υποκριτική δουλειά, μετατρέποντας το πολυεπίπεδο του παιχνιδιού σε ερμηνευτικό πλούτο. Ο Σωτήρης Μεστάνας κράτησε τον Σαίξπηρ του σε επίπεδο συμπάσχοντα με τα πάθη των δημιουργημάτων του Γιλάστη. Ο Κωνσταντίνος Γαβριήλ δημιούργησε τον Γουόλτον του συγγενικό με τους σαιξπηρικούς villains. Η Φανή Σωκράτους, ο Τζούλιο Φιλίππο Ντ' Ερρίκο και η Έφη Χαραλάμπους κράτησαν τους ρόλους τους στο γενικό επίπεδο της παραγωγής.